

Отже, в ході допиту потерпілого необхідно уважно аналізувати його показання, встановити, чи немає в них суперечностей та мати на увазі, що на практиці трапляються випадки, коли водії, що вчинили дорожньо-транспортну пригоду, намагаються зникнути з місця події, потім залишають транспортний засіб та заявляють про його викрадення.

Одержано 17.10.2018

УДК 343.13(477)

Тарас Вікторович БУТКО,

студент 5 курсу факультету підготовки, перепідготовки
та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції
Національного університету державної фіскальної служби України

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧОГО ОГЛЯДУ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ПОДАТКОВИХ ЗЛОЧИНІВ

Огляд – найбільш поширена слідча (розшукова) дія, що проводиться практично в кожному кримінальному провадженні. Як свідчать результати узагальнення практики, від своєчасності та якості проведення огляду здебільшого залежить перспективність завершення розслідування кримінального провадження та його розгляду судом [1, с. 141].

Огляд – це слідча (розшукова) дія, в ході якої виявляють, безпосередньо сприймають, оцінюють і фіксують стан, властивості та ознаки матеріальних об'єктів з метою отримання фактичних даних, що мають значення для встановлення істини у кримінальній справі. Огляд проводиться слідчим, прокурором з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення (ч. 1 ст. 237 КПК України) [2].

Огляд при розслідуванні податкових злочинів відіграє важливу роль тому, що його проведення спрямоване на одержання інформації з матеріальних слідів злочинів, тобто з об'єктивних носіїв, що сприяє реальній об'єктивізації процесу доказування при розкритті та розслідуванні злочинів.

Під час досудового розслідування у кримінальному провадженні можуть оглядатися речі, документи, гроші та інші цінності, набуті кримінально протиправним шляхом, які, на думку слідчого, містять ознаки, передбачені ст. 98 КПК України.

Оглядом є самостійна слідча (розшукова) дія. Сутність огляду полягає в тому, що слідчий за допомогою своїх органів почуттів переконається в існуванні і характері фактів, що мають доказове значення. При огляді слідчий не тільки спостерігає, але й проводить вимірювання, звуко – чи відеозапис, складає плани і схеми, виготовляє графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей, виготовляє відбитки та зліпки, оглядає і вилучає речі і документи, які мають значення для кримінального провадження (ч. 7 ст. 237 КПК України) [2].

При розслідування податкових злочинів найбільш поширеним оглядом є огляд документів, предметів, серед яких у даний час з'являються такі об'єкти, як магнітні носії інформації, її копії на фізичних носіях, що вилучаються при огляді місця знаходження комп'ютерної техніки.

Слідчий огляд документів є невідкладною слідчою дією. Інформація, яка встановлена під час слідчого огляду та дослідження документів, може бути використана для формування та вирішення слідчих версій, планування і проведення окремих слідчих дій (допит ревізора, допит головного бухгалтера, допит керівника підприємства тощо) або проведення документального дослідження діяльності суб'єкта підприємництва. Під час слідчого огляду, за результатами аналізу можна отримати інформацію про автора, виконавця та технічні засоби, за допомогою яких виготовлено документ: особливості, що характеризують стиль викладення матеріалу автора, почерк чи підпис виконавця; індивідуальні ознаки, які характеризують технічні засоби, з використанням яких виготовлений документ [3, с. 163].

Такий огляд рекомендується проводити з участю спеціаліста для встановлення: виду документа (договір, накладна, касовий ордер); коли і ким він виданий чи виготовлений;

зовнішнього вигляду; змісту, який вказує на факти і обставини, що мають значення для розслідування 4 ознак, за якими в документ внесені зміни [4, с. 129].

Для встановлення підробки документа необхідний його ретельний комплексний огляд, вивчення змісту та стилю документа, почерку і машинописного тексту, підписів, реєстраційних позначок (дати, номера), матеріалу документа (папір, барвники), а також знаків, що посвідчують даний документ – відбитків печаток і штампів. Таке комплексне вивчення дозволяє встановити ознаки як інтелектуальної, так і матеріальної підробки.

У ході огляду бажано використовувати найпростіші прилади: лупу та ультра променевий освітлювач. Лупи мають збільшення від 2 до 20-30 крат. Для отримання збільшеного зображення лупа поміщається перед оком, а предмет, який розглядається, - на відстані, трохи меншій за фокусну відстань лупи.

Деякі речовини, виступаючи безбарвними, відповідно, невидимими у звичайному світлі, виявляються за яскравою люмінесценцією у ультрафіолетових променях. Завдяки цій здібності ультрафіолетових променів люмінесцентний аналіз у його найпростішій формі можливо використовувати для виявлення підробки документів як повної, так і часткової) наприклад, яка здійснюється шляхом дописки, травлення). Використовуючи ультрафіолетові промені, іноді можливо відновити записи, які піддавались травленню. У якості джерела ультрафіолетових променів можна використовувати спеціальні прилади для перевірки грошових знаків, які є у банківських установах та касах.

Огляд документів поділяється на два етапи: на першому ретельно вивчається зміст документа з метою виявлення можливих протиріч; на другому – з'ясовується, чи не піддавався він будь-яким змінам.

На першому етапі вивчають зміст загального тексту та тексту бланка. Протиріччя у змісті документа можуть бути результатом використання підроблювачем невідповідних бланків, невідповідного характеру та змісту документа відбитків печаток і штампів, а також можуть виникати у результаті знищення або дописки частин тексту.

Далі досліджується топографічне розміщення загального тексту відносно до країв паперу, підписів, додаткових надписів, відбитків печаток і штампів, окремих частин документів відносно один одного.

На другому етапі документ досліджується на предмет можливості матеріальної підробки. Перш за все досліджуються відбитки печаток і штампів на можливість їх підробки одним з описаних способів. Для цього документ вивчається під різними кутами до джерела освітлення, а також на просвіт, у термінових випадках використовуючи лупу та інші збільшувальні прилади. Якщо виникає підозра про те, що документ підроблений, необхідно оглянути поверхню документа в ультрафіолетових променях. Якщо в документі травленню (змиванню) піддавалися окремі ділянки, то буде спостерігатися нерівномірна яскравість поверхні паперу при локальній обробці його хімічними речовинами.

При наявності плям (бурих, жовтих) на поверхні паперу документа у місці розташування записів, які читаються, слабо видимих штрихів, що не входять у конфігурацію літер, нерівномірній яскравості поверхні паперу, інших люмінесцентних штрихів, крім тих, які читаються при загальному освітленні, робиться висновок, що документ змінювався шляхом травлення або змивання [5, с. 107–109].

Висновки. Таким чином, огляд відіграє важливу роль при розслідуванні злочинів. У ході проведення огляду відбувається виявлення, фіксація, вилучення, а нерідко, і дослідження слідів злочину, які є найважливішими джерелами доказової інформації.

Список бібліографічних посилань: 1. Салманов О. В. Розмежування огляду від інших слідчих (розшукових) дій, що обмежують недоторканість житла чи іншого володіння особи. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки.* 2017. Вип. 2, т. 2. С. 141–144. 2. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2013. № 9–13. Ст. 88. 3. Цимбал П. В. Попередження, виявлення, розкриття та розслідування податкових злочинів : монографія. Ірпінь : Нац. ун-т ДПС України, 2009. 408 с. 4. Кучеров И. И. Налоговые преступления : учеб. пособие. М. : Юринформ, 1997. 224 с. 5. Бахін В. П., Гора І. В., Цимбал П. В. Криміналістика : курс лекцій. Ірпінь : Акад. ДПС України, 2002. 356 с.

Одержано 12.10.2018

УДК 343.98

Богдан Анатолійович БУРБЕЛО,

начальник відділу криміналістичного забезпечення
слідчого управління ГУНП в Харківській області

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ, ПОВ'ЯЗАНОГО З ВИКОРИСТАННЯМ ВИБУХОВИХ МАТЕРІАЛІВ АБО ТАКИХ, ЩО ЇХ НАГАДУЮТЬ

Статистичні показники злочинів, що вчиняються з використанням вибухових речовин і вибухових пристроїв, є невтішними. Майже в кожній державі світу, незалежно від того, чи вона розвинута чи тільки розвивається, спостерігається зріст даної категорії злочинів.

Сучасна специфіка роботи правоохоронних органів вимагає забезпечити збереження максимальної кількості слідів злочину, що несуть криміналістично значиму інформацію огляду місця події пов'язаного із застосуванням вибухових пристроїв та вибухових речовин. Слідова картина відображає особливості способу, а також ознаки інших елементів структури злочинної діяльності.

Огляд місця вибуху повинен бути ретельно продуманим і суцільним. Жодна із ділянок цього місця події не повинна бути пропущена. При цьому необхідно мати на увазі, що найбільша кількість слідів вибуху зазвичай концентрується в осередку вибуху, визначається за наявності воронки в ґрунті, найбільшим руйнувань, деформації матеріальних об'єктів, наявності інтенсивних слідів термічного дії тощо.

У криміналістичній літературі питання слідової картини кримінальних вибухів досліджували В. П. Бахін, Р. С. Белкін, П. Д. Біленчук, В. К. Весельський, А. Г. Воєвода, О. М. Завадський, М. В. Костенко, М. В. Салтевський, М. А. Селіванов, А. В. Старушкевич та інші науковці. Однак, вони розглядалися при дослідженні більш глобальних питань, і не в такому обсязі.

Криміналістична оцінка слідів на думку І.Д. Моторного, дозволяє створити основу для найбільш швидкого розпізнання в початкових слідчих діях того чи іншого характерного способу учинення розслідуваного злочину навіть за окремими ознаками.

Огляд місця події пов'язаного із застосуванням вибухових пристроїв та вибухових речовин потребує певних, дещо відмінних від загальноприйнятих, організаційних заходів із характерними особливостями виявлення, фіксації та вилучення слідової інформації.

Слідова картина злочину, учиненого із застосуванням вибухового пристрою та вибухових речовин, є різноманітною. У ній, як стверджують М. А. Погорецький, М. О. Ленко, зустрічається вся сукупність можливих матеріальних та ідеальних слідів, оскільки в механізмі події беруть участь люди і речі, які взаємодіють і утворюють ідеальні сліди пам'яті та матеріальні сліди-предмети, сліди-відображення, сліди-речовини тощо.

Під вибухом розуміють явище, пов'язане з раптовою зміною стану речовини, що супроводжується різким звуковим ефектом і швидким виділенням енергії, яке визначається рядом суттєвих чинників. Таких як вид, кількість і характер дії вибухових речовин, наявність і матеріал оболонки корпусу, що створює вражаючі осколки, а також місце розміщення вибухового пристрою та вибухових речовин.

У криміналістичній літературі сліди огляду місця події пов'язаного із застосуванням вибухових пристроїв та вибухових речовин розділяють на групи.

Так, А. А. Картавий відносить до слідів вибуху:

1) залишки вибухового пристрою (фрагменти корпусу, камуфляжів, уламки електродротів, вогнепровідних шнурів, механічного детонатора, деталі часового механізму та елементів електропостачання та інших деталей);

2) сліди вибуху, які відображаються на предметах навколишньої обстановки: осколочне пошкодження об'єктів (вм'ятини, пробоїни, подряпини тощо); наслідки впливу ударної хвилі вибуху; сейсмічні пошкодження будівель та споруд; травми та інші пошкодження на тілі та одязі потерпілих; термічні пошкодження об'єктів;